

UTOPIA AND DYSTOPIA OF ALDOUS HUXLEY ISLAND

UTOPIA DHE DISTOPIA TE ISHULLI I ALDOUS HUXLEY-IT

Emine SHABANI¹

^{1*} Department of Albanian Language and Literature, Faculty of Philology, University of Tetova

*Corresponding author e-mail: emine.shabani@unite.edu.mk

Abstract

The original artistic aesthetics of Huxley fiction is not accidental. It follows from the imperative of bringing literary art closer to the modern philosophy of Schopenhauer, Nietzsche, and Kierkegaard that this thesis draws. The problem of human existence, of human destiny from birth to death, of the human enigma, of the good and bad aspects of life, and the tragedies and comedies of human life, have been a constant preoccupation in Huxley's prose. This research paper enriches the critical analysis of Huxley's dystopian fiction. Moreover, it also contributes to the study of extra-textual, historical, and psychological factors that have influenced and will continue to influence the creation of a dystopian and totalitarian society.

Huxley compares economic wealth to spiritual poverty. Rather, it is precise because spirituality is almost non-existent, that material poverty is defined as the real treasure in the novel that brings full human experience. In the same context, death is not a loss, but salvation from a miserable and terrible life. The selected study addresses the representative elements of utopian and dystopian fiction, as well as the social problems that are also the object of consideration in the novel. The forces of life's absurdity face man with many either-or situations. Thus, one must decide whether to distance oneself and stop watching them, playing the game of Hamlet - humanist who, paralyzed by doubt, is unable to act, or participate in the absurd game, by taking the role of a Don Quixote, who is caught in the endless circle of his adventures.

Keywords: *Dystopian fiction, utopia, existentialism, resistance and the collapse of utopia, colonial discourse.*

Përmbledhje

Estetika origjinale artistike e fiksionit të Huxley nuk është e rastësishme. Ajo rrjedh nga imperativi i afrimit të artit letrar me filozofinë moderne të Schopenhauer, Nietzsche dhe Kierkegaard që kjo tezë tërheq. Problemi i ekzistencës njerëzore, i fatit të njeriut nga lindja deri në vdekje, i enigmës njerëzore, i aspekteve të mira dhe të këqija të jetës dhe tragjeditë dhe komeditë e jetës njerëzore, kanë qenë preokupim i përhershëm në prozën e Huxley-it. Ky punim kërkimor pasuron analizën kritike të fiksionit distopik të Huxley-it. Për më tepër, ai gjithashtu kontribuon në studimin e faktorëve ekstratekstualë, historikë dhe psikologjikë që kanë ndikuar dhe do të vazhdojnë të ndikojnë në krijimin e një shoqërie distopike dhe totalitare.

Huxley e krahason pasurinë ekonomike me varfërinë shpirtërore. Më saktë, është pikërisht sepse shpirtërorja pothuajse nuk ekziston, ajo varfëri materiale përcaktohet si thesar i vërtetë në roman që sjell përvojën e plotë njerëzore. Në të njëjtin kontekst, vdekja nuk është humbje, por shpëtim nga jeta e mjerueshme dhe e tmerrshme. Studimi i zgjedhur adreson elementet përfaqësuese të fiksionit utopik dhe distopik, si dhe problemet sociale që janë gjithashtu objekt i shqyrtimit në roman. Forcat e absurditetit të jetës përballen me njeriun me shumë ose-ose situata. Kështu, njeriu duhet të vendosë nëse do të distancohet dhe do të ndalojë së shikuari ato, duke luajtur lojën e Hamletit - humanist i cili, i paralizuar nga dyshimi, nuk është në gjendje të veprojë ose të marrë pjesë në lojën absurde, duke marrë rolin e një Don Kishoti, i cili është kapur në rrethin e pafund të aventurave të tij.

Fjalët kyçe: *Fiksioni distopik, utopia, ekzistencializmi, rezistenca dhe shembja e utopisë, ligjërimi kolonial.*

Hyrje

Romani Ishulli është një utopi e rendit shoqëror komunist, e ngjashme me Republikën e Platonit. Këto vepra kanë një karakter profetik ose fantastik. Në to mbizotëron një sistem shtetëror komunist ose kapitalist. (Huxley: 967, 858). Ndryshe nga *Më e mira e botëve*, në Ishull kemi një këndvështrim dhe konceptim krejt tjetër të narratorit, jo vetëm për familjen natyrale, por edhe për njerëzit që nuk janë të lidhur me gjak. Qëllimi është të ruhet stabiliteti dhe ekuilibri shpirtëror dhe fizik i ishujve. Kjo është arsyeja pse fëmijët kanë nga njëzet deri në njëzet e pesë çifte prindërisht rezervë, por edhe shumë anëtarë të tjerë të familjes, halla, xhaxhallarë, kushërinj dhe të afërm tjerë. Me një fjalë, njerëzit arrijnë një lloj ekuilibri shpirtëror dhe fizik, ata janë të relaksuar dhe të lirë nga tensioni, ndryshe nga familjet moderne perëndimore.

Një krahasim mes romaneve të Huxley tregon se edhe në shoqërinë në dukje të përsosur të ishullit Pala, një ditë mbaron kjo harmoni shoqërore dhe shpirtërore, që pallanët e kanë ushqyer me shekuj. Në ideologjinë e tyre fetare ne shohim filozofinë taoiste dhe hinduiste. Pallanët jetojnë në harmoni me njëri-tjetrin, nuk kanë ushtrinë e tyre. Kjo do të keqpërdoret nga Mbretëresha Rani, e cila vjen nga mbretëria fqinje, Rendang. Një ditë pallanët do të zgjohen nga zhurma e të shtënave dhe tankeve të mbretërisë fqinje.

Rezultatet dhe diskutimi: Ishulli është një tjetër roman i suksesshëm me të cilin Huxley arrin famë botërore. Ndryshe nga veprat e tjera të autorit, në këtë roman me një përmbajtje utopike tema e mirëqenies dhe nirvana shpirtërore e popullit Pallan është enigmatike. Ishulli merret gjithashtu me filozofinë fetare hindu dhe praktikën e meditimit, pasuar nga hipnoza, e shoqëruar me substanca halucinogjene të nxjerra nga kërpudhat, të cilat ndihmojnë në relaksimin e trupit dhe rënien më të lehtë nën ndikimin e hipnozës.

Personazhi kryesor në roman është Will Barnaby, i cili mbërrin në ishull thjesht duke notuar, pasi që gjatë furtunës anija e tij u shkatërrua. Will është një gazetar në shërbim të manjatit të naftës, Lord Aldihaid-it, për interesat politike të të cilit negociacion. Aldihaid është i interesuar në burimet natyrore të Palës. Ai dërgon Will-in për të negociuar me mbretëreshën e Pallës, Rani, dhe për ta bindur atë që t'i shesë të drejtat për të përdorur naftën e Pallës. Megjithatë Will përfaqëson interesat fitimprurëse politike dhe ekonomike të Baronit Aldihaid, ai është i magjepsur nga tempujt Budistë dhe ritualet e relaksuara të besimtarëve Pallan.

Will-i është i magjepsur nga filozofia e jetës së pallanëve. Ai zbulon në ishull mençurinë e këtij populli dhe arrogancën e mbretëreshës Rani e cila punon kundër rendit aktual shoqëror, ekonomik dhe fetar të mbretërisë së saj. Nëse një komb do të jetë i fortë apo i dobët varet nga pozita tij gjeografike, kultura dhe mënyra e drejtimit të institucioneve. Kultura e Pallës, e cila është e rrënjësuar në traditën Hindu, manifestohet gjithashtu përmes marrëdhënieve familjare dhe mënyrës së rregullimit të tyre, të tilla si kontrolli i agresivitetit në sjelljen midis prindërve dhe fëmijëve të tyre. Zgjidhja e marrëdhënieve familjare, veçanërisht midis prindërve dhe fëmijëve, e cila është pjesë e traditës së Pallës, ndihmon në krijimin e një ekuilibri psikologjik për shëndetin e mirë mendor dhe fizik të fëmijëve, prindërve dhe anëtarëve të tjerë të familjes. Me fjalë të tjera, në shoqërinë e pallane arrihet një ekuilibër i përsosur në marrëdhëniet e ndërsjella familjare:

Tani mendoni se çfarë ndodh në një familje të madhe, gjithëpërfshirëse vullnetare. Nuk ka kabina telefonike, askush nuk është i predestinuar të burgoset. Fëmijët këtu rriten në një botë që është një model praktik i shoqërisë në tërësi. Ky është një version i vogël, por i saktë i mjedisit në të cilin ata duhet të jetojnë kur të rriten. "Shenjtëri", "shëndet", "tërësi" - të gjitha këto fjalë [...] janë me tone të ndryshme, por me të njëjtin kuptim.

(Huxley 2009, 109)

Digresionet, përshkrimet narrative dhe veçanërisht dialogu me anëtarët e familjes së Mc Phail, mjekut që kuron Will-in kur ai arrin i plagosur në ishull, zbulojnë histori të çuditshme, magjepsëse, interesante dhe tronditëse, për njerëzit e mençur të Pallas. Susila, nusja e Dr. McPhail, do t'i tregojë Will-it shumë episode interesante nga jeta e vendasve. Dialogët me Susila, në të cilën Will-i do ta ndajë spontanisht përvojën dhe kulturën e tij amerikane me të, janë një lloj analize kulturore krahasuese që hedh dritë mbi filozofinë e jetës, mënyrën e të menduarit, spiritualizmin dhe kulturën e pallanëve.

Duke krahasuar Perëndimin me Pallën, Will-i preferon kulturën e këtyre të fundit, që janë të orientuar drejt humanizmit, spiritualitetit, mirëqenies dhe kujdesit për mirëqenien e njerëzve. Sidoqoftë, Mbretëresha Rani kundërshton harmoninë e mishëruar nga Palla. Në spital, ajo i tregon Will-it se ka neveri ndaj besimeve, mënyrës së jetës dhe traditave të pallasve. Mbretëresha gjithashtu do ta informojë atë për rezistencën e Pallanëve ndaj kulturës së mbretërisë fqinje të Rendang, nga e ka ajo vetë prejardhjen.

"Këta njerëz në Palla," shtoi ajo, "nuk besojnë në Zot. Ata thjesht besojnë në hipnozë, panteizëm dhe dashuri të lirë". Ajo murmuriti, duke theksuar ndjenjën e saj neveritëse ndërsa fliste. Dikush nuk ka pse të jetë një profet i madh për të parashikuar që Murugan-i do të ketë sukses. Ai njoftoi valën e së ardhmes dhe vala e së ardhmes është padyshim vala e naftës së papërpunuar.

(Huxley 2009: 67)

Murugan, është djali i Mbretëreshës Rani, që ka trashëguar arrogancën e saj, por edhe ambiciet. Në fund të romanit, me ndihmën e kolonelit Dipa, Rani arrin qëllimin e saj dhe bashkon dy vendet fqinje, Pallan dhe Rendangun, duke caktuar djalin e saj monark të mbretërisë së re të bashkuar. Will-i është njëkohësisht tregimtar dhe personazh në roman. Ai na tregon për historinë e Pallës, duke zbuluar botën psikologjike në roman dhe duke vëzhguar strukturën shpirtërore të personazheve më të rëndësishëm në vepër. Will-i gjithashtu na njeh me traditat dhe zakonet interesante të njerëzve në Palla.

Duke kombinuar elemente nga kulturat perëndimore dhe ato të lindjes, pallanët arrijnë të shmangin tensionet psikologjike dhe shpirtërore, zhgënjimet e mundshme dhe pengesat familjare. Fëmijët rriten me prindër të lirë dhe familjarë të tjerë që kujdesen për ta. Pallanët kanë arritur ekuilibrin shpirtëror dhe fizik në mënyrë që familja të jetë e relaksuar dhe e lirë nga çdo lloj tensioni. Shoqëria pallane është e dominuar nga mirëqenia, respekti reciprok, harmonia shpirtërore dhe fizike - kjo e fundit po merret nga Budizmi. Në shtëpinë e një banori lokal të Vixhaja, për shembull, Will dëshmon sjelljen unike të anëtarëve të familjes së tij.

Gruaja e Vixhajas, Shanti, së bashku me qumështin e gjirit i jep një edukim të mirë fëmijës së saj të cilin e mëson ta dojë babanë. Sidoqoftë, Will-i e shqyrton anën tjetër të shoqërisë pallaneze e cila ndonjëherë duket frikësuese, siç janë statujat e gjarpërinjve të tmerrshëm në tempullin e shenjtë që ai i viziton para se të niset për në shtëpinë e Vixhajas:

Pavarësisht se thoni, "mirë, mirë, mirë", (një thënie rituale për t'i zbutur gjarpërinjtë, shën im.), ata do të kafshojnë përsëri. "Ju do të thoni që ata mund të kafshojnë, por sa do ta përdorin aftësinë e tyre është një çështje tjetër!" A mendoni se jo? "Shikoni ata", tha Shanti.... (194).

Në thellësitë e murit të tempullit pranë Liqenit Lotus, Will-i do të shohë një kopje të vogël të një statuje të Budës me gjarpërinj të mbështjellë rreth tij. Gjarpri është një simbol universal, i pranishëm gjithashtu gjatë meditimit javor të Budës nën pemën Muçalinda (sipas besimit budist, pema mbretërore e perëndisë gjarpër):

Pra, kur Buda u ul nën pemën e tij, mbreti i gjarpërinjve doli nga vrima e drurit... për t'i bërë homazh natyrës dhe mençurisë. Pastaj një stuhi e madhe erdhi nga perëndimi. Kobra hyjnore e mbështolli me trupin e saj në formë spirale, fytyrën hyjnore të tij, shtriu kapuçin mbi kokën e tij dhe meditoi për shtatë ditë, duke e mbrojtur atë [...] nga era dhe shiu. Ai qëndron deri në ditën e duhur, me një kobër poshtë tij, një kobër mbi të, në të njëjtën kohë i vetëdijshëm, për kobrën dhe dritën e qartë të identitetit të tyre përfundimtar. (238-239).

Will-i është i magjepsur nga kultura dhe filozofia e jetës së ishujve. Ai e kupton se sa të rëndësishme janë vlerat, virtytet, emocionet, drejtësia, respekti për njeriun dhe kafshët që burojnë nga dashuria. Për banorët, edhe gjarpërinjtë janë miqtë e njeriut. Shanti beson se ai mund ta mësojë foshnjën e saj ta dojë gjarpërin e fqinjit, të mos e shohë atë si një armik dhe të mos ketë frikë prej tij. Mbajtja e gjarpërinjve ruan ekuilibrin shpirtëror të ishujve. Hipnoza shoqërohet gjithashtu me ilaçin natyror moksha. Një tjetër element interesant i veprës është tradita e pranimit të vdekjes, e cila ilustron nga mënyra se si sillen Pallanezët kur vdes Lakshmi, gruaja e Dr. McPhil. Banorët gjithashtu tregojnë kujdes dhe dashuri për mjedisin natyror. Nuk ka erozion toke në Palla ndryshe nga Rendangu, India, Kina, Greqia, Lindja e Mesme, Afrikë dhe Amerikë, ku njerëzit marrin dhe nuk japin, shfrytëzojnë pa mirënjohje dhe dashuri.

Pyetjet në lidhje me pesimizmin teknologjik, sot janë shumë të rëndësishme. Zhvillimi i teknologjik dhe industrial është i dëmshëm për mjedisin, sepse ato shkaktojnë ndotjen e ajrit, tokës, ujit, e cila nga ana tjetër është vjen për shkak të menaxhimit të dështuar të projekteve industriale. Pesimizmi në lidhje me zhvillimin teknologjik inkurajon dëshirën e popullatës për të emigruar. Kjo nga ana tjetër shpie në prishjen e ekuilibrit ekologjik dhe rrjedhimisht lëvizjeve anti-globaliste. Megjithatë, në Palla situata është krejtësisht e ndryshme sepse ekziston një ekuilibër i përsosur ekologjik, psikologjik, familjar, kulturor dhe politik. Sidoqoftë, ekuilibri së shpejti do të priset nga qeverisja e dështuar e Mbretëreshës Rani.

Megjithëse autori thekson ekzistencën e sistemit dhe rendit utopik, të krijuar nga komuniteti / njerëzit e Pallës, ai në të njëjtën kohë parashikon që në fillim se rendi utopik është i destinuar të priset. Një sekuencë e tillë e ngjarjeve është logjike, duke pasur parasysh ndikimin e Mbretëreshës Rani mbi djalin e saj, Muruganin, i cili është trashëgimtari i fronit.

Përfundimi

Ishulli është një roman utopik, një vepër arti unike që ngre pyetje thelbësore tematike, estetike, filozofike dhe psikologjike. Pas vdekjes së gruas së tij në një aksident automobilistik, i dëshpëruari William Farnabi lë civilizimin dhe shkon në ishullin Pala në Indonezi.

Në fund të fundit, utopitë dhe distopitë nga përkufizimi kanë tendencë të ndryshojnë rendin shoqëror në një nivel themelor, sistemor. Ato adresojnë shkaqet themelore dhe ofrojnë zgjidhje revolucionare. Kjo është ajo që i bën ata t'i vërejmë. Duke shkaktuar ndryshime rrënjësore dhe duke menduar për utopinë dhe distopinë si fenomene të lidhura, ne mund t'i bëjmë pyetje vetes si janë të ndërlidhura mes tyre idetë, dëshirat, kufizimet dhe pasojat. Utopia, distopia, kaosi: ato nuk janë vetëm mënyra për të imagjinuar të ardhmen (ose të kaluarën), por gjithashtu mund të kuptohen si praktika konkrete përmes të cilave aktorët e vendosur nga historia, përpiqen të ndryshojnë praninë e tyre dhe ta transformojnë atë në një të ardhme të besueshme. Nuk është e qartë se si shumica e historianëve që janë marrë me nocionet e utopisë dhe distopisë i janë qasur kësaj pyetjeje e cila tani do të mund të hulumtohej (Gordin: 2).

Romani Ishulli tregon historinë e shoqërisë nga këndvështrimi i së tashmes, e cila do të zhvendoset në gjashtëqind vitet e ardhshme, duke u përqendruar në të gjitha ndryshimet ndaj të cilave do të ekspozohet kjo shoqëri. Siç thotë Thomas Sterns Eliot: "Për të parashikuar të ardhmen, ne duhet të njohim të kaluarën dhe të tashmen, dhe të gjitha do të jenë të pranishme në të" (Eliot: 2000:54).

Referencat

- [1]. Sartr, Zh. (1997), *Ekzistencializmi është humanizëm*, Tiranë.
- [2]. Freud, S. (1997), *Frika*, Fan Noli, Tiranë.
- [3]. Škreb, Z. & Stamać, A. (1986), *Uvod u književnost, teorija, metodologija*, GLOBUS, Zagreb.
- [4]. Žižek, S. (2011), *Did Somebody Say Totalitarianism?* New York, Verso.
- [5]. Žižek, S. (2015), *Trouble in Paradise*, From the End of History to the End of Capitalism. London, Penguin.
- [6]. Huxley, A. (2009), *Island*, Harper Perennial Modern Classics. (US).
- [7]. Adler, A. (2010), *Të kuptosh natyrën e njeriut*, Fan Noli, Tiranë.
- [8]. Aristoteli, (2003), *Politika*, Fan Noli, Tiranë.
- [9]. Bašlar, G. (1969), *Poetika prostora*, Nolit, Beograd.
- [10]. Elliot, Th. S. (2000), *Katër kuartetet*, Tiranë.
- [11]. Frojd, Z. (1997), *Ese mbi luftën dhe vdekjen*, Tiranë.
- [12]. Frojd, Z. (1997), *Qëndresa dhe shtypja*, Fan Noli, Tiranë.
- [13]. Frojd, Z. (1997), *Mbi ëndrrën*, Fan Noli, Tiranë.
- [14]. Gasset, J. O. (2003), *Revolta e turmave*, Fan Noli, Tiranë.
- [15]. Huxley, A. (1963), *Literature and Science*, New York, Harper & Row Publishers.
- [16]. Gordin, Jacob, (1892), *Der pogrom in rusland* (The Pogrom in Russia).